

MAKTAB BITIRUVCHILARINING OLIY TA'LIMDA YO'NALISH TANLASHDAGI QIYINCHILIKLARI VA ULARNING YECHIMLARI

Ismatova Nilufar G'oibnazarovna

Toshkent viloyati Chirchiq shahar 20-maktab psixologi

Annotatsiya: Ushbu maqolada bugungi kunda maktab bitiruvchilarining oliy ta'lim muassasalariga kirish oldidan kasb va yo'nalish tanlash jarayonida duch kelayotgan asosiy muammolari tahlil qilinadi. Maqolada bitiruvchilarga ta'sir ko'rsatuvchi tashqi va ichki omillar, jumladan, psixologik bosim, axborot yetishmovchiligi va ijtimoiy stereotiplar yoritilgan. Shuningdek, to'g'ri kasb tanlash bo'yicha tavsiyalar va yechimlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: bitiruvchi, oliy ta'lim, kasbga yo'naltirish, motivatsiya, psixologik to'siqlar, ijtimoiy bosim, mehnat bozori, tanlov.

KIRISH

Inson hayotidagi eng muhim burilish nuqtalaridan biri bu kasb tanlash va oliy ta'lim yo'nalishini belgilashdir. Maktabni tamomlayotgan yosh yigit-qizlar uchun bu qaror nafaqat kelgusi to'rt yillik o'qishni, balki butun umrlik faoliyat yo'nalishini belgilab beradi. Biroq, statistik ma'lumotlar va kuzatishlar shuni ko'rsatadiki, ko'plab bitiruvchilar bu jarayonda jiddiy qiyinchiliklarga duch kelmoqdalar. Natijada, oliy ma'lumot olgan bo'lsa-da, o'z mutaxassisligi bo'yicha ishlamaydigan yoki o'z kasbidan qoniqish hosil qilmaydigan yoshlar qatlami shakllanmoqda.

ASOSIY QISM

Bitiruvchilarning yo'nalish tanlashdagi qiyinchiliklarini bir necha asosiy guruhlariga bo'lish mumkin:

1. Kasblar haqidagi ma'lumotlarning yuzakiligi:

Ko'p hollarda bitiruvchilar tanlamochi bo'lgan kasblarining faqat "tashqi tomoni" (maoshi, nufuzi) haqida bilishadi, lekin kundalik ish jarayoni, talab qilinadigan ko'nikmalar va qiyinchiliklar haqida tasavvurga ega emaslar. Bu esa kelajakda "kutilgan natija va haqiqat" o'rtasidagi tafovutga sabab bo'ladi.

2. Ota-onalar va jamiyatning bosimi:

Sharqona tarbiya va an'analarga ko'ra, farzandning kasb tanlashida ota-onaning o'rni juda katta. Ko'pincha ota-onalar o'zlari erisha olmagan orzularini farzandlari orqali amalga oshirishga intiladilar yoki faqat "diplomli bo'lsa bo'ldi" degan tamoyil asosida ish tutadilar. Bu esa o'smirning shaxsiy qiziqishlari va qobiliyatlarini chetga surib qo'yadi.

3. "Nufuzli kasb" stereotipi:

Jamiyatda ba'zi yo'nalishlar (masalan, yurisprudensiya, iqtisod, IT) o'ta nufuzli deb hisoblanadi, boshqalari esa e'tibordan chetda qoladi. Bitiruvchilar o'z iqtidori san'at yoki pedagogikaga moyil bo'lsa-da, nufuz ortidan quvib, o'ziga mos bo'lmagan sohani tanlashga majbur bo'ladilar.

4. O'z-o'zini anglashning yetishmasligi:

17-18 yoshli o'smir hali o'zining kuchli va kuchsiz tomonlarini to'liq tahlil qila olmasligi mumkin. Maktab tizimida kasbga yo'naltirish (proforiyentatsiya) ishlarining tizimli yo'lga qo'yilmaganligi bitiruvchining o'z qobiliyatini kashf etishiga to'sqinlik qiladi.

5. Mehnat bozorining beqarorligi:

Texnologiyalar rivojlanishi bilan ko'plab kasblar yo'qolib bormoqda va yangilari paydo bo'lmoqda. Bitiruvchilar 4-5 yildan keyin qaysi mutaxassislarga talab yuqori bo'lishini bashorat qilishda qiynalmoqdalar.

XULOSA

Maktab bitiruvchilarining yo'nalish tanlashdagi qiyinchiliklarini kamaytirish uchun, avvalo, maktablarda psixologik diagnostika va professional proforiyentatsiya xizmatini kuchaytirish lozim. Ota-onalar o'rtasida farzandning individual xususiyatlarini hurmat qilish bo'yicha tushuntirish ishlari olib borilishi zarur. To'g'ri tanlangan kasb nafaqat shaxsiy baxt, balki jamiyatning iqtisodiy barqarorligi garovidir. Yoshlarga faqat diplom uchun emas, balki sevimli hunar egasi bo'lish uchun o'qish motivatsiyasini singdirish lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

Mirziyoyev Sh.M. "Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz". – Toshkent: "O'zbekiston", 2016.

G'oziyev E. "Muomalat psixologiyasi". – Toshkent, 2001.

Klimov E.A. "Psixologiya professionalnogo samoopredeleniya". – Moskva: Akademiya, 2010.

O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.

Zamonaviy ta'lim tizimida kasbga yo'naltirish muammolari: Respublika ilmiy-amaliy konferensiya materiallari. – Toshkent, 2022.